

Anmeldelser

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidskriftet@legeforeningen.no

Banalt og eksistensielt!

Clea Koff

Knokkelkvinnen

Blant de døde i Rwanda, Bosnia, Kroatia og Kosovo. 288 s., ill. Oslo: Humanist forlag, 2006. Pris NOK 298
ISBN 82-92622-14-4

Knokkelkvinnen er ikke noe mystisk skjelett fra en massegrov, men forfatteren, avbildet forfra og bakfra på omslagssiden. Slik sett virker boken litt banal, men den er faktisk også eksistensielt viktig. Den er banal, fordi den i sitt dagboks-

preg er overlesset med detaljer om medarbeidernes vaner og uvaner, om egne menstruasjonsforhold og nitide beskrivelser av kjøreturer etc. Den er eksistensielt viktig, fordi den tar opp en av de dypeste gåtene i menneskehetens historie, tatt på kornet av Kumbel: «Når nå mennesket er så godt – hvorfor er det det så ikke?»

For en garvet rettsmedisiner er den rent faglige delen av teksten av mindre interesse. Den beskriver rettsantropologens arbeid med å grave ut mer eller mindre skjeletertete lik, pusle dem sammen, beskrive skader og sykkelige forandringer – for så å danne seg et bilde av hva som skjedde da vedkommende døde. Beskrivelsene her er relativt overfladiske, men kan nok kanskje være av interesse for ikke-rettsmedisineren.

Den unge rettsantropologen Clea Koff, født i England i 1972 av tanzaniansk mor og amerikansk far, dro 23 år gammel til Rwanda på oppdrag fra FNs krigsforbryterdomstol. Siden arbeidet hun i Bosnia, Kroatia og Kosovo. Hennes drivkraft har vært å gi de døde en stemme. De internasjonale teamene av rettsmedisinere og rettsantropologer har i noen grad lyktes med å kartlegge forbrytelser mot menneskeheten, og bakerst i boken er det et appendiks over krigsforbrytertribunalets resultater. Her er listet opp navn på dem som er blitt dømt for folkemord.

Den unge Koff er klar over at faglig distanse er nødvendig for å klare det krevende arbeidet. Likevel åpner hun stadig for refleksjoner omkring det hun ser:

Hun begynner å gruble over all smerten og redselen som hadde fylt menneskers siste øyeblikk før hun møtte dem som lik. Hun ser et bilde: Den unge gutten i Cerska på toppen av skrenten, og hun «føler» smerten fra kulen idet den går inn i låret. Hun tenker på guttens familie og hun overveldes ved tanken på at han var så ung.

I et kapittel filosoferer Koff over årsaken til folkemordene: I Rwanda dreide det seg om «spontan stammevold», mens det i det tidligere Jugoslavia var organisert «krig» mellom atskilte etniske og religiøse grupper. Hvordan kan så forskjellige konflikter resultere i helt identiske historier, der mennesker på flukt i eget land samler seg eller blir ledet til spesielle steder for så å bli myrdet? Hvordan har det seg at både den «spontane volden» og «krigen» etterlater fysiske bevis som avdekker tydelige tegn til metodisk forberedelse av masse mord? Hva er fellesnevneren? Én slik fellesnevner er i ferd med å bli avslørt i tribunalets rettsaler: Direkte avgjørelse på regjeringsnivå om å samle og drepe utvalgte mennesker og fordrive resten, enten aktivt eller gjennom å spre frykt. Men hvorfor? Hvorfor besluttet disse regjeringene seg for å myrde sitt eget folk? Både i Rwanda og i det tidligere Jugoslavia ble religiøse og etniske konflikter brukt til å sikre makt og rikdom.

Etter å ha lest boken er det fristende å sitere dikteren: «Hvi skrider verden så langsomt frem?»

Lypunktet er krigsforbrytertribunalet og fagmennesker – rettsmedisinere, rettsantropologer og rettsodontologer – som er villige til å gå inn i det tunge, skitne og møysommelige arbeidet det er å rekonstruere de absurde hendelsene.

Torleiv Ole Rognum

Rettsmedisinsk institutt
Universitetet i Oslo

Utfordrende om kvinner og islam

Ayaan Hirsi Ali

Krev din rett!

Om kvinner og islam. 221 s.
Oslo: Cappelen, 2006. Pris NOK 290
ISBN 82-02-25646-1

Ayaan Hirsi Ali er fra Somalia og fikk asyl i Nederland i 1992. Ali har gjort seg bemerket med sin svært skarpe kritikk av islam og har møtt betydelig motstand, *både*

fra dogmatiske og reformvennlige muslimer og fra venstresiden i nederlandsk politikk. Hun ble truet på livet etter filmen *Submission 1*, som hun laget sammen med Theo van Gogh, og må ha livvakt. Hun kjemper for muslimske kvinners rettigheter, mot islam i seg selv, og mot det hun mener er en unnvikende innvandringspolitikk.

Nylig er hun igjen blitt gjenstand for debatt, da det viste seg at hun i sin tid fikk asyl på sviktende grunnlag. Hun måtte gå fra plassen sin i parlamentet, og er nå på vei til USA og den konservative «tenketanken» American Enterprise Institute (AEI).

Man skal ha tungen rett i munnen når man anmelder denne boken, for det er lett å bli forstyrret av egne meninger – og fordommer – om et betent tema. Dette er likevel et forsøk på å anmelde *teksten*, ikke personen eller politikken.

Krev din rett! består av 15 artikler, dels ført i pennen av Ali, dels i form av intervjuer med henne i tidsskrifter/aviser. Noen av artiklene er svært personlige. Andre er mer analytiske, der hun ser på islam i historisk og politisk perspektiv.

Det er mange sterke meldinger her. «Kvinner (i muslimsk kultur) er redusert til jomfruhinnen»; «Muslimer mangler evne til å opprette demokratiske institusjoner»; «Siden 1700-tallet har det vært liten fremgang å spore i den muslimske verden». Ali mener muslimske land preges av kunnskapsløshet, tilbakegang og manglende evne til å reflektere over seg selv, og at muslimer i Vesten heller ikke evner å omstille seg. Hun er ikke villig til å skille mellom religion og kultur – tvert imot hevder hun at islam *i seg selv* er årsaken til manglende politisk og intellektuell utvikling i muslimske land og til kvinneundertrykking. Også «moderate» muslimer er i bunn og grunn bundet av det muslimske tanke sett, ifølge Ali.

Flere av tekstene handler om Alis egen historie, hennes oppvekst i Somalia, hennes møte med europeisk kultur og hennes «oppvåkning» da hun så at religionen hennes ble brukt som maktmiddel overfor kvinner. Hun bruker til dels sine personlige erfaringer til å trekke allmenngyldige slutninger om islam – dette skjømmer teksten noe.

I tillegg til sin kritikk av muslimsk kultur har Ali en tendens til å skjønne vestlig/europeisk kultur. Hun sier bl.a. at det vestlige samfunnet i liten grad er preget av religion, at sex utenfor ekteskapet og homofili